

שמעתא עמיקתא

גליון מיוחד | חג הסוכות | תשפ"ג | קהילת הניכוי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובב"א

משיעורי
הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות ב'

הלכות מצויות לסוכות

גזרה שמא ימשך אחר שולחנו

כל השלחן מהוין לסוכה
 מל שהיה ראשו ורובו בסוכה, או אפ"י יושב כולו בסוכה, ושולחנו חוץ לסוכה, אפ"י אם היא סוכה גדולה, גזרו חז"ל שאם אוכל שם נחשב כאוכל מחוץ לסוכה, גזירה שמא ימשך אחר שלחנו. [שו"ע (סי תרלד סעי ד) ומ"ב (סי"ק ו). ועי' בבוא"ה (שם) ובשע"צ (אות ו) ד"יא שאף מה"י חשיב כאכל בחוץ. ועי' עוד שם (ד"ה אפי') שהביא ראשונים ד"ל שד"ן זה נאי דוקא ביושב בסוכה קטנה]. ודוקא אם יושב על פתח הסוכה מבפנים ולוקח מן המאכלים שערוכים לפניו על השלחן מבחוץ, אבל אם יושב בסוכה ואוכל ואינו לוקח מהשלחן כלל לא גזרו חכמים. [שע"צ (שם) בשם א"ר].

מקצת שולחנו בתוך הסוכה
 אם מקצת שולחנו עומד בסוכה ומקצתו תוך הבית מותר. [מ"ב (סי"ק ו)]. וי"א שאפילו אם רובו בבית ובסוכה רק טפח ממנו, מותר, כי הרי מספיק בשולחן טפח. ויש מחמירים שדוקא אם רובו בסוכה לא גזרו (ומספיק אפילו במשהו יותר מחציו). [שע"צ (אות ה)].

לקחת מאכלים משולחן שמהוין לסוכה
 אם יושב על שלחן שבתוך הסוכה ולוקח משולחן אחר שמהוין לסוכה אין חשש, כיון שאינו אלא כמוציא מתוך ארון. [הגר"ש"א זצ"ל (אבני ישעיהו ח"ג סי' עה עף ה)].

מותר לישן על מטה שחלקה מחוץ לסוכה (אף לדעת המחמירים לעיל שצריך רוב שולחן תוך הסוכה) אע"פ שיתכן שיתחפך בשנתו חוץ לסוכה. [מהרי"ל דיסקין (ק"י"א סי' ה אות ז) והגר"נ"י זצ"ל (חוט שני סוכות פ"יא סי"ק טו)]. ואף אם התחפך א"צ לעוררו משנתו. [מהרי"ל דיסקין (שם)]. וכעין זה במ"ב (סי' תרלט ס"ק מג). ועי' להלן לענין המתנמנם מחוץ לסוכה].

עבר ואכל
 אם עבר ואכל בלילה הראשון של סוכות כשהשלחן היה מחוץ לסוכה, צריך לחזור ולאכול בסוכה כשרה. [ביאור הלכה (שם ד"ה כאלו לא אכל בסוכה)]. ומ"מ ברכת שהחיינו אינו מברך באכילה שניה. [עי' ביאור הלכה (שם) ומ"ב (סי' תרלט ס"ק מח)].

כשהשלחן תחת סכך הפסול מדרבנן
 י"א שאם נמצא השלחן תחת סכך הפסול מדרבנן אין איסור, משום שהוא גזרה לגזרה. [בכור"י (שם סי"ק ה) והפמ"ג (סי"א סי"ק א) מסתפק בזה]. ואם ניתן להכניס השלחן תחת הסכך הכשר אין להקל בדבר. [כה"ח (אות ה)].

שינה בסוכה כשהשלחן בבית
 יש מי שאומר שבעשה שהולך לישון צריך שיהיה שלחן בסוכה (ודי אף בשלחן קטן), משום גזרה שמא ימשך אחר שלחנו כשירצה לאכול. [מ"ב (סי' תרמ ס"ק כז)]. ועי' בטעם הדבר במועדים והמגים (ח"א סי' פז) בשם החפץ חיים. ועי' בארחות רבנו (ח"ב עמי רכט) שהגר"מ"ק זצ"ל הקפיד בזה. ורוב הפוסקים מקילים בדבר. [הגר"ש"א זצ"ל (הליכ"ש סוכות פ"ט הגה כט 115), צ"א (ח"ח סי' כב), מקראי קדש (סוכות סי' לה) ועוד].

נשים בגזרה זו
 י"א שאשה שאוכלת כשהשלחן בחוץ יכולה לברך לישב בסוכה, כי אצלה לא שייך גזרה זו שהרי מותר לה לאכול מחוץ לסוכה. [הגר"נ"י זצ"ל (חוט שני פ"יא סי"ק טו)].

דפנות
כמה דפנות
 אין הסוכה כשרה אא"כ יש לה ג' דפנות. [מ"ב (סי' תרל ס"ק ו)]. ומצוה מן המובחר לבנות הסוכה מד' דפנות. [כן משמע להדיא מהרמ"א (שם סעי' ו). וכ"כ החי"א (כלל קאמו אות ג)]. ומ"מ אין דיני מחיצה ברצפה. [רא"מ (פ"ר) בהעלתך במדבר י (לד) וב"ח (סי' תרכ"א אות ב)].

דופן אחד אפילו טפח
 הלכה למשה מסיני שא"י הן הדפנות די לה בטפח א'. [מ"ב (סי' תרל ס"ק ו)]. אלא ש"מ צריך שיהיה נראה כדופן, דהיינו אם יש לו שתי דפנות סמוכות זו אצל זו כמין י"ר יקח דף שיש ברחבו טפח מרובה דהיינו טפח ומשהו ויעמידו בריחוק מקום פחות מג"ט לא משתי הדפנות וכל פחות מג"ט כלבד דמי ונמצא שיש כאן ד"ט והוא רוב דופן מהכשר סוכה שהוא ז"ט וכדי להשלים שיעור כל הדופן יעשה עוד צורת הפתח דהיינו שיעמיד קנה כנגד אותו טפח ויחלקו ממנו עד סוף הכותל שכנגדו שמהזיק ז"ט ויניח קנה מן הטפח עד הקנה שכנגדו למעלה ולמטה או אפ"י למעלה מהן ואינו סוגע שלמעשה לבו נקף קצת בהיתר זה. שיש כאן דופן שלמה של ז"ט. [מ"ב (שם)]. ועי' עוד פרטים בזה בשו"ע סימן תר"ל.

צירוף מדרגת המרפסת לשיעור סוכה
 י"א שסוכה של ו' על ו' טפחים ויש דופן שעוביה טפח דגובה עשרה שעליה מסד שולחנו אין זה משלים לשיעור ז' טפחים, אם לא במקום שיהיו הדופן והנסר שעליה חזק וקבוע ולמעלה יש גובה י"ט נוהגים להקל שחושבים קרקעית הסוכה מגיע עד ראש אותו הדופן כיון שיכול לסמוך במסמרים בל ימוט ולישב על השלחן שיש למעלה ממנו הכשר סוכה שהוא חלל שבעה על שבעה בגובה עשרה. [שער"ת (סי' תרלד אות ו) ובכור"י (שם סי"ק ו) בשם דבר שמואל (סי' ה) וכן הביא הכ"ח"ח (סי' תרלד אות ג). והדבר שמואל שם סיים שלמעשה לבו נקף קצת בהיתר זה. ובשבת הלוי (ח"ח סי' קמה) מיקל בזה לכתחלה]. ולמעשה אין להקל אם המדרגה גבוהה מהקרקע ג"ט לצרפה להשלים שיעור ז"ט, ואין לשבת על גבה [הנ"י (ארחות רבנו ח"ב עמי רכ) והגר"מ"ק זצ"ל (חוט שני סוכות פ"א ד),] אם לא בשעת הדחק. [הגר"ש"א זצ"ל (סוכה כהלכתה פ"ו אות 2-2)].

דופן שאינו מגיע לסכך
 דופן שגובהו י"ט שאינו מגיע לסכך אמרינן גוד אסיק מחיצתה וכשרה. והדין כן אף אם היא גבוהה ז"ט ומשהו והעמידים בפחות מג"ט סמוך לארץ. [שו"ע (סי' תרל סעי' ט) ומ"ב (שם)].

אין הסכך מכווין נגד הדופן (גוד אסיק ולבד)
 אם אין הדופן מגיע לסכך (אלא מדין גוד אסיק כ"ל) אף אם הסכך אינו מכוון ממש נגדו רק תוך ג"ט כשרה. [שו"ע (סי' תרל סעי' ט)]. ויש מחמירים בזה (כי לא אמרים גוד אסיק ולבד יחד). [ועי' (מי קמא סי' יב), ובהנהגות על השו"ע סי' תרלב על המ"א סי"ק א]. והעיקר לדינא להקל בזה.

הסכך כנגדו פסול (גוד אסיק ודופן עקומה)
 אם אין הדופן מגיע לסכך (אלא מדין גוד אסיק כ"ל) וכנגד הדופן יש סכך פסול פחות מארבע אמות (שאינו פוסל הסוכה משום דופן עקומה) פסולה (אם אין ג' דפנות אחרות מחוץ ממנה). [שו"ע (סי' תרלב סעי' א) ומ"ב סי"ק ד סי' תרלג סי' כ]. ובטעם הדבר עי' במ"ב (סי' תרלג סי"ק כ) ועי' עוד בשפת אמת (רי"ש סוכה) החילוק בין הא דהכא להא לדליל דאמרין גוד אסיק ולבד]. ויש מכשירים. [מ"ב (שם) בשם י"א]. ויש להחמיר. [משמעות מ"ב (שם)].

מצות ישיבה בסוכה

מצות ישיבה בסוכה
 נצטוונו בתורה לישב בסוכות כדי שזכור נוראותינו ונפלאותינו דכתוב בסוכות תשבו שבעת ימים וגו'. [שו"ע (סי' תרכ"ה) ומ"ב (סי"ק א)]. ומצות ישיבה בסוכה שיהיה אוכל ושותה וישן ומטייל ודר בסוכה כל ז' הימים, כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה. [שו"ע ורמ"א (סי' תרלט סעי' א)]. ומ"מ עיקר ישיבת הסוכה הוא אכילה שתיה ושינה. [מ"ב (סי' תרכ"ה ס"ק ב)]. ויעויין להלן הפרטים בזה.

בניית סוכה

מצות בניית הסוכה
 י"א שמלבד מצות אכילה בסוכה יש מצוה מן התורה בבניית הסוכה. [שאלות (שאלתא קסט אות א), רש"י (מכות ח. ד"ה השתא נמי), אבניז (סי' תנט אות ז) ועוד]. ויש סוברים שאין זה אלא הכנה למצוה. [רמ"ב (פאר הדור סי' טא)]. והעיקר כדעה השנייה. [כן מוכח מהביאור הלכה (סי' תרנ"ד ס"ד"ה אפי' מצוה עוברת). וכן מובאר במנחת אלעזר (ח"ד סי' נה ד"ה והנה נפלאות)].

מצוה בו יותר מבשולחו
 אף לסוברים שאין מצוה ממש בבניית סוכה מ"מ אמרינן בה מצוה בו יותר מבשולחו, ועי"כ עדיף שיעשה בעצמו ולא עי"י שליח, ועי"כ יניח הסכך בידו כי הוא עיקר בניית הסוכה. [קהילות יעקב (הליכות והנהגות ע"מ פא) וכה"ח (סי' תרכ"ה אות יא)]. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון ע"ג].

זמן בנייתה
 מצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כפור, משום מצוה הבאה לידי אל יחמיצה וכדי לצאת ממצוה למצוה. [רמ"א (סי' תרכ"ה וסי' תרכ"ד סעי' ה)]. וביום המחרת יעשה כולה. [מ"ב (סי' תרכ"ד ס"ק יט וסי' תרכ"ה ס"ק ב)]. ומי שאין מדקדק בזה עכ"פ ביום המחרת אחר יציאה מביהמ"כ יתחיל ויגמור כולה אם אפשר. [מ"ב (סי' תרכ"ה ס"ק ב)].

בערב שבת
 מותר לבנות הסוכה בערב שבת. ואם בידו לבנותה במוצי"ש י"ל שמוותר לו לבנותה רק עד חצות [מ"ב (סי' תרכ"ה ס"ק ב)], כלומר עד זמן מנחה גדולה. [עי' שו"ע (סי' רמ"א סעי' א) שהביא בשם י"א שאין עד מנחה גדולה בשם י"א שני הבאי עד זמן מנחה קטנה. וכתי המ"ב (סי"ק ג) שמנחה גדולה היינו בשם ומחצה ומנחה קטנה תשע ומחצה]. והסומך לבנותה עד זמן מנחה קטנה לא הפסיד. [מ"ב (שם) וביאור הלכה (שם על סעי' א ד"ה ויש) ושע"צ (סי' תקלא אות ב)].

לנאותה
 ראוי ליפות הסוכה בקרמין וסדינין ולתלות בה פירות וכדו'. [מ"ב (סי' תרל"ח ס"ק יא)].

סוכה שישויה לשם צל (ולא לשם מצוה)
 סוכה, אע"פ שלא נעשית לשם מצוה, כשרה לכתחלה, והיא שתהיה עשויה לצל (להגן משרב או שמש ולא לצניעות בעלמא). ועי"כ סוכה שעשאה עכו"ם לצל כשרה. [שו"ע (רס"י תרלה) ומ"ב (שם)]. ומ"מ מצוה לחדש בה דבר לשם החג (כדלהלן). [מ"ב (סי' תרל"ו ס"ק ד)].

סוכה ישנה
 סוכה ישנה, דהיינו שעשאה לשם צל קודם שיכנסו לי יום שלפני החג, כשרה. ומ"מ אם אפשר לכתחלה יחדש בסכך דבר לשם החג, דהיינו שיניח בה סכך מעט כטפח על טפח מרובע במקום א' (וטפח על טפח כדי לרבע יש מח' אם מועיל), ואם החידוש על פני כולה, מספיק אפ"י משהו. ואם עשאה לשם החג, אפ"י מתחלת השנה, כשרה בלא חידוש. [שו"ע (רס"י תרלה) ומ"ב (סי"ק ג-ה) ושע"צ (אות ה)]. ולא מועיל מה שחידש בה דופן רביעית וכדו', אבל אם חסר לו גם דופן שלישית מועיל, דבלא זה לא היה יכול לקיים מצות סוכה, ועדיף מחדש מעט בסכך. [שע"צ (אות ז)].

עף הסכך וחזור על הרוח (פוכה שנעשית מאיליה)
 סוכה שנעשית מאיליה פסולה. [שו"ע (סי' תרלה סעי' א)]. ועי"כ אם נפל סכך על הסוכה עי"י רוח הסוכה פסולה כיון שלא הונח לשם צל. וכן הדין אם הונח לשם צל אלא שהעיפה אותו הרוח עד שהתגלתה הסוכה לגמרי ושוב החזירתו למקומו. [שבת הלוי (ח"י סי' קאות א) והגר"ש"א זצ"ל (ח"ב פכ"ה אות לד)]. אלא שאם הסכך לא עף הצידה אלא רק התרומם באויר עי"ג הסוכה וחזר ונח במקומו כשרה, כיון שגם כשהיה באויר לא הופקע מלהיחשב סכך (כעין דין דחבטו רמי). [שבת הלוי (שם)].

גודל הסוכה

גובה הסוכה
 סוכה שאין בגובה החלל שלה מן הקרקע עד הסכך עשרה טפחים (כמטר אחד), פסולה. [שו"ע (סי' תרלג סעי' ח) ומ"ב (סי"ק א)]. וכן אם החלל גבוה מכ"י אמה, פסולה. [שו"ע (שם סעי' א)].

שיעור הסוכה
 גודל הסוכה הוא לפחות שבעה על שבעה טפחים [רס"י תרלד)], שזהו השיעור שמחזיק ראשו ורובו של אדם ושולחן טפח. [מ"ב (סי"ק א)]. ומ"מ אין לה שיעור למעלה. [שו"ע (שם)].

שבעה על שבעה כדי לרבע
 בין באורך ובין ברוחב לא יחסר משבעה טפחים ועי"כ אם בצד אחד יש פחות משבעה טפחים ובצד השני ארוך הרבה יותר, פסולה. [מ"ב (שם ס"ק א)].

מיעוטם
 אם יש בה שבעה על שבעה, ונתן בה בגדים וממעטים אותה משבעה על שבעה, פסולה [שו"ע (שם סעי' ג)], כי על ידי זה אינה מחזקת ראשו ורובו ושולחנו. [מ"ב (סי"ק ה)]. ועי' בביאור הלכה (שם ד"ה אותה משבעה) שכת' הטעם בזה כי איסור ליטלו כל ז', ולפי' כתי' שם הדוכי הדתנה דאינו בודל כל ביה"ש דמותה ליטלו כדלקמן, אינו ממעט. ועיין במש"ב"ז לקמן סימן תרל"ט סי"ג שכת' צ"ע בזה, ע"כ.

ועיניו (ד"ה בגדים לנאותה) שכת' בשם הפמ"ג שמתפקע שאולי מה דממעטין מן הצד הוא רק מדרבנן.
כלי תשמישו
 י"א שכלי תשמישו לא ממעטים מהצד. וצ"ע למעשה. [ביאור הלכה (שם)].

להמנע מותלית קישוטים נמוכים

יש לזוהר מלתלות שום נוי סוכה רק בפחות מד"ט מהסכך. [רמ"א (שם סעי ד)]. ואף דמדינא אין לאסור רק ברובח ד"ט, מ"מ יש לזוהר לכתחלה אפי' אינו רחב ד"ט שיש לחוש שמא יעשה נוי הרבה עד שיהא בהן שיעור זה וישב תחתיו, וע"כ אין לתלות דברים שפסול לסכך בהן כגון פירות או כלים וכדו' אפי' לנוי אלא בתוך ד"ט לסכך. ומ"מ מנורות בסוכה שנגד השלחן א"צ להחמיר שיהיו בתוך ד"ט (ויתר טוב להרחיקן מן הסכך משום חשש סכנה). [מ"ב (ס"ק טו)]. וכן הדין בשאר קישוטין שרגילין לתלותן מעל השלחן. [שעה"צ (אות כא)].

אכילה בסוכה

הכוונה בשעת הישיבה

יכוין בישיבתה שצונו הקב"ה לישב בסוכה זכר ליציאת מצרים וגם זכר לענני כבוד שהקיפן אז עלינו להגן מן השרב והשמש. וכל זה לצאת ידי המצוה כתקונה הא דיעבד יוצא כל שכיון לצאת לבד. [מ"ב (ס"ק טרכה ס"ק א)]. ולמעשה אף אם לא כוון כלל לצאת ידי חובה בדיעבד יצא. [ע"י מ"ב (ס"ק ט"ו) אלאבא דהשו"ע]. ומ"מ שיתר מכביצה מעט הוי קביעות וחיוב בסוכה, [ולענין לברך לישב בסוכה עיין לקמן]. [מ"ב (ס"ק טו)].

אכילת ארעני מחוץ לסוכה

מותר לאכול אכילת עראי (עד כביצה לחם) חוץ לסוכה.. ומותר לשתות מים ויין ולאכול פירות ואפי' קבע עליהו חוץ לסוכה, וכן בשר ודגים וכדו' שרי. [שו"ע (ס"ק תרלט סעי ב)]. ומ"מ נכון להימנע מלאכול בשר ודגים וגבינה ולשתות יין בקביעות מחוץ לסוכה (והיינו שאוכל או שותה בחבורה או שאוכל שיעור קביעות). [מ"ב (ס"ק טו ויג)]. והמחמיר ע"ע שלא לאכול או לשתות כלל חוץ לסוכה, הרי זה משובח. [שו"ע (שם) ומ"ב (ס"ק יד)].

אכילת רגן

תבשיל העשוי מה' המינים, אם קובע עליו חשיב קבע וחיוב בסוכה. [שו"ע (שם)]. וקביעות פירושו שאוכל בחבורה, או שאוכל שיעור חשוב שקובע סעודתו בזה, ולא די שיאכל מעט יותר מכביצה כמו בפת. [מ"ב (ס"ק טו) אלאבא דהשו"ע]. וי"א שיתר מכביצה מעט הוי קביעות וחיוב בסוכה, [ולענין לברך לישב בסוכה עיין לקמן]. [מ"ב (ס"ק טו)].

אכילתם ביוזר מכדי אכילת פרס

י"א שאם אוכל פת יותר מכביצה במשך זמן ארוך יותר מכדי אכילת פרס פטור מהסוכה (ולענין שיעור אכילת פרס עיי מש"כ בהלכות יוה"כ). [בכור"ט (ס"ק יג) ושיעורי תורה (ס"ק ג ס"ק ט)]. ואם לא היה בדעתו לאכול כביצה כדא"פ ונמלך לאחר שאכל מקצת לאכול עוד עד שיעור יותר מכביצה בכא"פ, אין אכילה זו נחשבת אכילת קבע, אף שלמעשה אכל בתוך כדא"פ, ואינה חייבת בסוכה. [אלף למטה (ס"ק תרכה ס"ק פז) ושבט הלוי (ח"א ס"ק רח)]. וי"א שאסור לאכול כל כזית מתוך הכביצה בתוך כדא"פ. [ראשית בכורים (הובא בשיעורי תורה ס"ק ג ס"ק יט) והגרשו"א זצ"ל (ספר הסוכה פסקים והערות אות כז)]. ואין לאכול כדי שביעה כששוהה באכילתו יותר מכדא"פ (ואף כשאינו אוכל כל כזית בכדא"פ). [מנח"ש תני ס"ק ח]. ויש מחמירים עוד, שלא נאמר שיעור זמן של כא"פ לענין אכילה חוץ לסוכה, ואסור לאכול מחוץ לסוכה אף אם שוהה באכילתו יותר משיעור זה. [הגרשו"ק זצ"ל (חכמת שלמה ס"ק תרלט סעי ז)].

שתית משקים

מותר לשתות מים ושאר משקים חוץ לסוכה, והמחמיר ע"ע שלא לשתות חוץ לסוכה אפי' מים, הרי זה משובח. [שו"ע (ס"ק תרלט סעי ב)]. ואפי' שותה יין בקבע א"צ סוכה. [רמ"א (ס"ק תרלט סעי ב)]. ויש מפקפקים בזה וסוברים שאם שותה יין בקביעות חייב בסוכה, ובפרט בני חבורה שקבעו לשתות יין בודאי הוי קבע גמור. ומ"מ אין לברך לישב בסוכה. [מ"ב (ס"ק יג)].

שינה

ישנים בסוכה כל שבעה, ואין ישנים חוץ לסוכה אפילו שינת עראי. [שו"ע (ס"ק תרלט סעי ב)]. מי שנאסר וישן חוץ לסוכה מיד כשיקיץ צריך לילך לסוכה. [מ"ב (ס"ק יא)]. ויש מקומות שנהגו להקל לענין שינה בסוכה. [ע"י ברמ"א ומ"ב (שם) בטעם הדבר].

להעיר מי שמתנמנם מחוץ לסוכה

מי שמתנמנם מחוץ לסוכה כגון בבית הכנסת וכדו', אין להקיצו כי אנוס הוא בדבר. [הגרשו"א זצ"ל (ספר הסוכה פסקים והערות אות כז)], או כי באופן זה הוא כעין תדורו שדרך להתנמנם מחוץ לביתו בשאר ימות השנה. [הגר"ק זצ"ל (חוט שני סוכות ע"י רלט)]. ויש מי שמחייב להקיצו. [בן איש חי (שנה א פ"ר האיזני אות ב)]. ונראה עיקר כדעה ראשונה.

להוציא אדם ישן מהסוכה

אין להוציא אדם מהסוכה (כגון מפאת חוסר מקום) ועודו ישן. ומ"מ במקום צורך גדול יש להקל (אולם אין לאדם ללכת לישון במקום שידוע שיוציאוהו באמצע שינה). [הגרשו"א זצ"ל (הליכ"ש תפלה מלואים ס"י יב ושם בהגה 11)].

ברכת לישב בסוכה

בשעת האכילה

מברכים על הסוכה רק בשעת אכילה (ולענין שתיה עיי לעיל). [שו"ע (ס"ק תרלט סעי ח)]. ואפי' אם יושבים בסוכה קודם אכילה שעה, אינם מברכים כי הברכה שמברכים אח"כ על האכילה היא פוטרת הכל. ומ"מ (ע"מ לצאת דעת הסוברים שמברכים אף בלא אכילה) נכון שלא לישב בלי ברכה אלא תיכף יברך על דבר שהוא מחמשת המינים ויאכל ממנו מעט יותר מכביצה ויברך לישב בסוכה. [מ"ב (ס"ק מו)].

אוכל כביצה פת

האוכל כביצה פת מברך לישב בסוכה. [מ"ב (שם ס"ק טו-טז)]. וי"א שאפילו אוכל כביצה פת שלא בתוך שיעור של כדי אכילת פרס יכול לברך לישב בסוכה. [הגר"ק זצ"ל (חוט שני סוכות ע"י רמה) וטעמו כי יש לצרף דעת הסוברים שלא צריכים שיעור כדי אכ"פ לענין מצות ישיבת הסוכה (כ"י), ודעת הסוברים שמברכים על הישיבה בסוכה אף ללא אכילה].

על המשתה המינים

על כביצה מחמשת המינים אינו מברך (ומ"מ דעת המ"ב שצריך סוכה כ"ל). אלא שלמעשה המנהג לברך, ואעפ"כ רצוי שלא לצאת מיד אחר אכילתו, רק לשבת זמן מה, ויכוון בשעת ברכתו על האכילה ועל הישיבה שאחר זה. [מ"ב (ס"ק טז)].

בסעודת בוקר ובקידוש במקום סעודה

האוכל פת הבאה בכיסנין בשחרית, כמו שנוהגים בכל ימות השנה, אע"פ שאינו אוכל שיעור שדרך בני האוכל לקבוע עליו סעודה, מ"מ נהגו לברך לישב בסוכה, שהרי הוא קובע סעודתו עליו. וכ"כ האוכל כביצה מחמשת המינים בשבת או יו"ט בבוקר כשמקדש ואוכל פת כיסנין [אע"פ שאין דעתו לאכול עתה סעודת פת], יכול לברך. [מ"ב (שם)].

יצא לעסקיו

אם בירך פ"א בשעת אכילה ולא יצא מסוכתו לעשות עסקיו, ואף אם יצא מסוכתו רק שהיה דעתו לחזור מיד, א"צ לברך שנית לישב בסוכה, אפילו אם אוכל סעודה שניה, כיון שמצוה אחת היא. [מ"ב (ס"ק מו)]. ואם יצא לעשות עסקיו או לביהכ"נ להתפלל צריך לברך בשעת אכילה שניה. [מ"ב (שם)].

הולך לסוכת חברו

ההולך באמצע סעודתו לסוכת חברו, י"א שאפי' אם היה בדעתו בשעת ברכה שילך באמצע הסעודה לשם ולשוב אח"כ מיד, צריך לברך שם לישב בסוכה, דהליכה הוי הפסק, וע"כ אם רוצה לאכול בסוכה זו דבר שאסור לאכול חוץ לסוכה צריך לברך שם לישב בסוכה. וי"א שהליכה לא הוי הפסק אם היה בדעתו, וספק ברכות להקל. [מ"ב (ס"ק תרלט ס"ק מח)]. ויש מי שאומר שאף אם לא היתה דעתו ללכת לסוכת חברו א"צ לברך. וע"כ לכתחלה אין כדאי לצאת באמצע סעודה. [שע"צ (אות דז)]. וע"מ לצאת כל הדעות נכון לכוון לפטור ישיבתו בסוכה זו ולברך בהמ"ז קודם שיוצא מסוכתו. [אג"מ (או"ח ח"ד ס"י כא אות ח)].

גמר סעודתו

מי שגמר סעודתו והולך לסעודת חברו מברך אף אם לא הסיח דעתו מהישיבה הראשונה. [משמעות המ"ב (שם) שעה"צ אותיות צא וצד].

הולך לסוכה בעיר אחרת

י"א שההולך לסוכת חברו בעיר אחרת צריך לברך שנית לישב בסוכה (אף אם כוון ללכת לשם בשעת ברכה), כי הדבר נחשב הפסק. אבל משכונה לשכונה באותה עיר אינו מברך. [הגרשו"א זצ"ל (הליכ"ש סוכות פ"ט הגה כד והגה 88)]. וי"א שאינו מברך אף כשנוסע מעיר לעיר. [הגר"ש זצ"ל (קובץ צהר ח"א ע"י קעה)].

שכח לברך

אם שכח לברך לישב בסוכה עד שהתחיל לאכול יברך אח"כ על מה שרוצה לאכול ואפי' אכל כבר ובירך בהמ"ז יכול לברך שגם הישיבה היא מצוה כי מאכילה ואילך כ"ז שיושב הוי הכל קביעות א' ומ"מ כל שעדיין לא בירך בהמ"ז יברך ויאכל מעט. [מ"ב (שם ס"ק מח)].

פטור מצטער

מצטער פטור מן הסוכה. [שו"ע (ס"ק תרמ סעי ד)]. ופטור זה הוא דוקא כשהסוכה עצמה גורמת לו צער ובצאתו ממנה ינצל מהצער. [ב"ח (אות ב), מ"א (ס"ק ז), דלא כט"ז (ס"ק ח) הסובר שהמצטער אפי' שלא מחמת הסוכה פטור ממנה]. וכגון שמצטער מפני הגשמים, מפני השרב, או מפני יתושים. ואפי' אין האדם מצטער בכך אלא שהמאכל מתקלקל בכך. [מ"ב (ס"ק תרלט ס"ק א)].

בלילה הראשון

דעת השו"ע (ס"ק תרלט סעי ג) שאף בלילה הראשון נאמר פטור מצטער. אולם דעת הרמ"א (שם) שמצטער לא נפטר מאכילת כזית פת בלילה הראשון. ועל כן אפילו אם ירדו גשמים עליו לאכול כזית בסוכה. ומן הנכון שיאכל יותר מכביצה לצאת גם דעת הסוברים שלצאת ידי מצות עשה צריך כביצה לחם. [המ"ב (שם ס"ק כב)].

אין דרכם של אנשים להצטער בדבר זה

מצטער פטור דוקא כשמצטער ע"י דבר שדרך בני"א להצטער בו. ואם הוא מאניני הדעת וכל אניני הדעת מצטערים בזה, פטור. [רמ"א (ס"ק תרמ סעי ד) ומ"ב (ס"ק כח)]. ועיי בשמעתא עמיקתא גליון פ' גדר"י בטלה דעתו].

שינה בסוכה כשהאשה דואגת

אם אשה דואגת כשבעלה נמצא בסוכה (לפי הנהגים להחמיר לישון בסוכה אפילו ללא האשה, עיי ברמ"א ריש ס"י תרלט ובמ"ב שם), אם בעלה מצטער מחמת זה, פטור הוא מהסוכה. [הגר"ק זצ"ל (חוט שני סוכות פ"ב ס"ק ד)]. אולם דעת הגרשו"א זצ"ל (חשוקי חמד סוכה כה. ע"י קט) שאין בעלה פטור מלישון בסוכה לפי שאינו מצטער מחמת הסוכה, אך כשהיא מרגישה בצירים כחולה ובעלה פטור מן הסוכה כדין משמשי חולה, ע"כ. ועיי בשמעתא עמיקתא גליון קצ"ו].

יש לו אורחים בסוכתו ורוצה ללכת לישון

מי שיש לו אורחים ורוצה ללכת לישון, ואין בידו להוציאם משם, בכלל מצטער הוא שפטור מן הסוכה, דזה דומה לדין זבובים המצערים אותו שפטור מן הסוכה. [הגרשו"א זצ"ל (ספר הסוכה פסקים והערות אות כט) והגר"ק זצ"ל (חוט שני סוכות פ"ב ס"ק ד)]. אולם דעת הגרשו"א זצ"ל (זמן שמחתו פ"ג אות א) להחמיר בכה"ג].

ללכת לסוכת חברו

המצטער בסוכתו, ובסוכת חברו לא יהיה לו צער (כגון שאין בסוכתו אור ובסוכת חברו יש), אם הדבר כפוף בטורח גדול ואינו חייב ללכת אליו. [רמ"א (ס"ק תרמ סעי ד)].

פסקו הגשמים באמצע הלילה

ירדו גשמים בלילה ונכנס לתוך הבית, ופסקו הגשמים, אין מטריחין אותו לחזור לסוכה כל אותו הלילה, עד שיעור משנתו. [שו"ע ורמ"א (ס"ק תרלט סעי ז)]. וא"צ להקיצו וגם אין מחויב למסור שנתו לאחרים שיקצוהו כשיאור היום. [מ"ב (ס"ק מג)].

הולכי דרכים

הולכי דרכים ביום, פטורין מן הסוכה ביום וחייבין בלילה. הולכי דרכים בלילה, פטורין מן הסוכה בלילה וחייבין ביום. הולכי דרכים ביום ובלילה, פטורין מן הסוכה בין ביום ובין בלילה. [שו"ע (ס"ק תרמ סעי ח)]. ופטורים מלבנות סוכה וא"צ להמתין מלאכול עד שיגיעו לסוכה, אם לא שיזדמן לפניו סוכה בעת האוכל בלי טורח. [מ"ב (ס"ק מו) וס"ק מב]. ויעניין ברמ"א שכת' דאף כשהולכי דרכים חייבים אינם חייבים אלא כשיוכלו למצוא סוכה, אבל אם אינם מוצאים סוכה יכול לילך לדרכו, אף שלא ישבו בה לא יום ולא לילה, כשאר ימות השנה שאינו מניח דרכו משום ביתו].

לצאת לטיול למקום שאין סוכה

י"א שאסור לצאת לטיול למקום שלא תהיה לו סוכה כיון שמכניס עצמו להיות פטור מלאכול בסוכה. [אג"מ (ח"ג ס"ק צא)]. וי"א דמי שיש לו איזה צורך לצאת לטיול, א"א להחמיר עליו, ומ"מ כשאין צורך אינו ראוי לעשות כן. וכן עיקר. [הגר"ש זצ"ל (אשרי האיש כפ"ו אות לה) והגר"ק זצ"ל (חוט שני סוכות פ"ב ס"ק ט)]. ועיי בה בשמעתא עמיקתא גליון רפ"א].

✉ amikta@amikta.co.il: לשלוח בקשה לדוא"ל

לרפו"ש של הרב רפאל יהושע זעליג בן פרחח היה שליט"א בתושח"י

© שמעתא עמיקתא – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503